

Innsigelser etter plan- og bygningsloven



Innsigelse er et verktøy for å håndtere konflikter mellom hensyn av nasjonal eller vesentlig regional betydning og kommunale planer. Stortinget ønsker at innsigelser primært skal håndteres gjennom dialog mellom kommune og innsigelsesmyndighet. Det er derfor vedtatt strenge regler for begrunnelse, adgang til innsigelse og tidsplan. Loven krever enighet før kommunen kan fatte planvedtak med rettsvirkning. KDD har det siste ordet om enighet ikke oppnås ved mekling hos Statsforvalteren. Tiltaket beskriver reduksjon i bruken over tid og de regler som gjelder nå.

1. Problem og formål

En viktig mekanisme for konfliktløsning

En planleggingsprosess rommer muligheter for en rekke ulike typer konflikter. Innsigelser er en viktig mekanisme for konfliktløsning, og kan tjene nasjonale miljø- og klimahensyn i den grad det blir bestemt at disse hensyn skal ivaretas. Berørte statlige og regionale myndigheter, nabokommuner og sameting har anledning til å fremme innsigelse til kommuneplaner i spørsmål av nasjonal eller vesentlig regional betydning eller dersom planforslaget er i strid med bestemmelser i lover, forskrift, statlige planretningslinjer eller overordnede planer (pbl § 5-4). Ordningen kan være en utfordring for lokaldemokratiet.

Diskusjoner om ordningen

Bruken av innsigelser, og særlig omfanget, har opp gjennom årene blitt møtt med innvendinger. Flere studier og diskusjoner rundt 2012/2013 synliggjorde at systemet trengte forbedring (Lund-Iversen m fl 2013, Asplan 2012, Stortinget 2012). Nesten 80 % av de folkevalgte i kommunene var helt (41 %) eller delvis (38 %) enig i at ordningen hadde for stor begrensning på lokalt selvstyre og burde endres. Diskusjonen medførte endringer i adgangen til å levere innsigelser og flere begrensninger både når det gjelder tidsfrister og typen planer

Disse grepene har bidratt til at bruken av innsigelser er redusert og har kanskje medvirket til at færre innsigelser tas til følge, se kapittel 5. Diskusjonen har også vært oppe i nyere tid. Stortinget behandlet og avviste f. eks. forslag om å kutte ordningen i 2020.

Riksrevisjonen (2019) gjennomførte en grundig undersøkelse av behandlingen av innsigelser i plansaker. De beskrev nedgangen i antall leverte og innvilgede innsigelser og pekte på en del svakheter i arbeidet:

- Regionalt planforum bidrar lite til å samordne interesser og redusere antall innsigelser.
- Statsforvalternes samordning sikrer ikke tilstrekkelig åpenhet og forutsigbarhet.
- Styringsinformasjonen om bruk av innsigelser, har varierende kvalitet.

Riksrevisjonen ga også uttrykk for en viss bekymring for om viktige nasjonale og svakere interesser ville bli godt nok ivaretatt;

«Innsigelsesinstituttet er et sentralt verktøy for å sikre nasjonale og vesentlige regionale interesser i arealplanleggingen. Eksempler på områder som kan være av nasjonal og vesentlig regional betydning, er jordvern, strandsone, reindrift, naturmangfold, folkehelse, barn og unges interesser, kulturminner, trafiksikkerhet og skredfare. Det er risiko for at praktiseringen av innsigelsesinstituttet ikke sikrer at disse interessene blir ivaretatt godt nok i planprosessene. For eksempel skjer det nedbygging av dyrket jord, og det bygges i strandsonen og i snaufjellet i strid med det Stortinget har forutsatt gjennom lovgivning.» (Riksrevisjonen 2019)

Rundskriv og nasjonale forventninger

Klima- og miljødepartementet (KMD) har hensyntatt merknadene i Rundskriv T-2/16 fra 2021. Rundskrivet klargjør og har en tematisk oversikt over hva som er spørsmål av nasjonal eller vesentlig regional betydning eller som av andre grunner er av betydning på klima- og miljøområdet. For øvrig vises det til rundskriv H-2/14 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014) som gir de overordnede retningslinjene for bruk av innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven.

De nyeste nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging fokuserer på bærekraftmålene og understreker at alle interesser skal bli hørt:

«Det skal aktivt legges til rette for medvirkning fra innbyggere, næringsliv, sivilsamfunnet og andre berørte. Tidlig involvering bidrar til bedre planer, færre konflikter og effektiv gjennomføring av planene. Kommunene skal se til at det legges til rette for medvirkning også i private planforslag. Kommunene har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, som personer med funksjonsnedsettelse, barn og unge og ikke-digitale brukere.» (Kommunal og distriktsdepartementet, KDD 2023)

At nasjonale forventninger legger vekt på involverende planprosesser er en viktig oppfølging av FNs Barnekonvensjon og Grunnlovens § 104 som slår fast at det er av nasjonal betydning å sikre barn og unge gode oppvekstvilkår og medvirkning i saker som berører dem.

2. Beskrivelse av tiltaket

Innsigelsesinstituttet i plan- og bygningsloven (pbl) er et av de viktigste styringsvirkemidlene staten og fylkeskommunene har over kommunenes planlegging. En innsigelse viser at det foreligger en konflikt mellom kommunen og en statlig myndighet som må løses før planen kan vedtas. Adgangen til å fremme innsigelse er begrenset til:

«Forhold av nasjonal eller vesentlig regional betydning, eller som av andre grunner er av vesentlig betydning for vedkommende organs saksområde.» (pbl § 5-4, første ledd)

Innsigelser er en del av den sektorovergripende strukturen i [plan- og bygningsloven](#) (pbl). Det innebærer at de kan brukes ved konflikter knyttet til de typer temaer som det er åpnet for i Nasjonale forventninger, lover og retningslinjer (Rundskriv H-2/14 og T-2/16).

Innsigelser kan fremmes av berørte offentlige myndigheter. Det kan være statlige fagmyndigheter, fylkeskommuner eller Sametinget. Nabokommuner kan reise spørsmål av vesentlig betydning for kommunenes innbyggere, for næringslivet eller natur- eller kulturmiljøet i kommunen eller Sametinget. En innsigelsesmyndighet kan forhindre at planen blir gyldig vedtatt med et innhold som er i strid med det hensynet denne myndigheten forvalter. En rekke myndigheter har adgang til å fremme innsigelse, se vedlegg til KMDs rundskriv H-2/14. [Håndbok V744](#) fra Statens Vegvesen (SVV) 2022 gir god veiledning i prosess og samferdselsrelaterte temaer som de må behandle i sine roller som deltaker, høringsinstans og innsigelsesmyndighet.

Det er et mål at konflikter i plansaker skal løses i løpet av planprosessen, slik at innsigelser unngås (KDD 2023). Hvis kommunen og innsigelsesinstansen ikke klarer å bli enige seg imellom, behandles saken gjennom mekling hos statsforvalteren. Hvis heller ikke dette løser saken, og det fortsatt er manglende enighet avgjøres den av KDD. Figur 1 beskriver planprosessen (øverste felt med bokser) og hvordan loven sier at det skal arbeides med spørsmålet om innsigelse (nederste felt med bokser) i relasjon til planprosessen.



Figur 1: Planprosessen (øverste felt) med åpning for innsigelse (nederste felt)

Tidsrammer for håndtering av innsigelser

Reglene for bruken av innsigelser har opp gjennom årene blitt endret for å begrense

reduksjon av kommunalt selvstyre så vel som tidsbruken. Pbl §5-4 presiserer at innsigelse skal fremmes så tidlig som mulig og senest innen fristen for høringen av planforslaget.

Nye tidsfrister for oversendelse av innsigelsessaker i pbl §5-6 andre ledd, er at saken skal sendes statsforvalteren senest to uker etter kommunens planvedtak. Statsforvalteren har så en frist på fire uker å sende saken videre til KDD, men kan i store og kompliserte saker få en forlengelse på seks uker.

Prosessuelle krav til planer og de som ønsker å levere en innsigelse

Det er ikke mulig å fremme innsigelse mot planer som har vært innsigelsesbehandlet tidligere. Det samme gjelder planer som er i samsvar med annen godkjent plan fra de siste 10 år som det kunne vært fremmet innsigelse mot. Etter nye pbl § 5-5, tredje ledd, bortfaller retten til å fremme innsigelse dersom man ikke har deltatt i planprosessen.

For også å ivareta lokale interesser har kommunene nå adgang til å rette søksmål til domstolen om gyldigheten av en innsigelse, pbl § 5-7.

Klima- og miljødepartementet (2017b) innførte fra 2018/2019 samordning av statlige innsigelser til kommunale planer som en fast ordning.

Prinsipper for å fremme innsigelser til planforslag

Klima- og miljødepartementet (KMD Rundskriv T-2/16, 2021) viser til plan- og bygningslovens pbl §5-4:

«Statlige og regionale myndigheter har anledning til å fremme innsigelse til kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner i spørsmål som er av nasjonal eller vesentlig regional betydning eller dersom planforslaget er i strid med bestemmelser i loven, forskrift, statlig planretningslinjer eller overordnet plan».

Innsigelsesmyndigheten skal legge følgende til grunn for sin i vurderinger:

- Er miljøverdiene av vesentlig nasjonal eller vesentlig regional betydning?
- Hvilke konkrete negative virkninger har planforslaget for de aktuelle verdiene?
- Hvilken samfunnsmessig nytte har tiltaket?
- Finne det muligheter for alternative løsninger og avbøtende tiltak?

Temaer som kan gi grunnlag for å fremme innsigelser

Rundskriv T-2/16 (KMD 2021), angir mer presise grenser for å fremme innsigelser på en rekke områder. Temaer med særlig relevans for ttk.test.dittweb.no, dvs transport og miljø, er: (ansvarlig statlig myndighet i parentes):

- Forurensning herunder støy, lokal luftforurensning, og klima, vannmiljøkvalitet, naturmangfold, landskap, friluftsliv, strandsone, forurenset grunn, samordnet areal- og transportplanlegging, kjøpesentre og tilstrekkelig boligbygging (Statsforvalteren)
- Kulturminne-, kulturmiljø- og landskapshensyn, friluftsliv, samordnet areal- og

- transportplanlegging, kjøpesenter og regional plan/planstrategi (Fylkeskommunen)
- Transport av farlig gods, brannsikkerhet, herunder tunneller og underjordiske anlegg (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap)
- Jernbaner, jernbanetransport (Jernbanedirektoratet, Bane NOR)
- Riksveier og veitransport (Statens Vegvesen, SVV).

Statens vegvesen (SVV) kan fremme innsigelse med grunnlag både ut fra sitt forvaltningsansvar og sitt sektoransvar. [De statlige føringer om samordnet bolig, areal- og transportplanlegging \(SPR BATP\)](#) er viktige her, se [Håndbok V744, 2022](#). Vegvesenet har i V744 detaljerte sjekklister for både forvalteransvaret og sektoransvaret ved deltagelse i arealplanleggingen. Hovedgrupper av spørsmål når det gjelder forvalteransvaret er:

- «Er planforslaget i samsvar med overordnede planer og planlagte vegprosjekter?
- Sikrer planforslaget gode vilkår for å utvikle, drifte og vedlikeholde vegnettet?
- Kan planforslaget medføre urimelige eller uforutsette kostnader for veiforvalter?» (SVV 2022)

Ad sektoransvaret angir Håndbok V744 at avvik fra følgende mål gir grunnlag for innsigelse:

- «At planleggingen skal fremme utvikling av kompakte og bærekraftige byer og tettsteder og redusere transportbehovet.
- At planleggingen skal legge til rette for og styrke klima- og miljøvennlige transportformer.
- At planlegging av arealbruk og transportsystem skal fremme samfunnsøkonomisk effektiv ressursutnyttelse, god trafikkssikkerhet og effektiv arealbruk.» (SVV 2022)

Håndboken har detaljerte sjekklister med spørsmål knyttet til målene for kommune(del) plan og reguleringsplan.

3. Supplerende tiltak

Gode planprosesser

Innsigelser er knyttet til planlegging etter plan- og bygningsloven. Dermed kan mye endres i planprosessene for å forbedre innsigelsespraksis. Innsigelses-instituttet har trolig innflytelse på planpraksis, fordi kommunale planmyndigheter vet at de kan møte motstand i konflikter. Varsel om innsigelse brukes også som et tidlig signal om at en tilpasning til gitte hensyn forventes. (Lund-Iversen m fl 2013, Strand 2015, Nyseth & Buanes 2017).

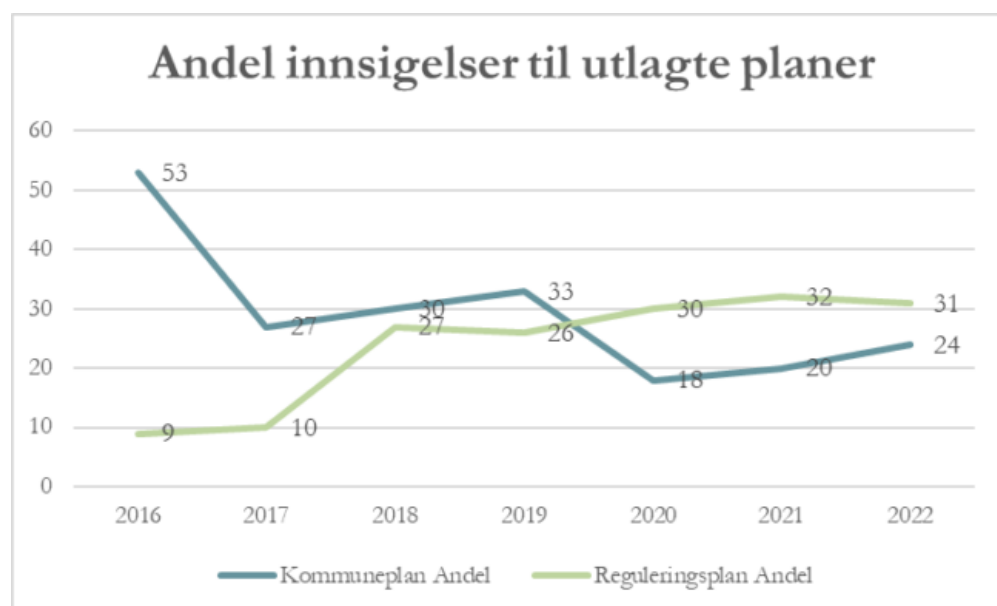
Gjennomføring av gode planprosesser, dialog og samarbeid dvs. prosesser som løser konflikter tidlig, vil redusere behovet for innsigelser. Det samme vil tydelige retningslinjer for de tema som utløser innsigelse, slik at kommunene i større utstrekning kan forutse at innsigelse kan bli gitt og dermed utforme planer slik at de unngår konflikter. Et utvalg slike retningslinjer for en del miljøtema finns i Klima- og miljødepartementets Rundskriv T-2/16.

Regional planlegging er ikke omfattet av innsigelsesordningen. Den «parallelle» regelen finnes i pbl § 8-4 andre ledd, og omtales som «innvendinger».

4 Bruken av innsigelser

Bruken av innsigelser til kommune(del) planer økte i perioden 2004-2011. Lund-Iversen (2013) fant at det i mange saker ble fremmet innsigelse uten at det forelå konflikt. Hensikten var å komme i dialog om sider ved planutformingen eller kunnskapsgrunnlaget. Tidlig samarbeid mellom kommuner og innsigelsesmyndigheter fremsto som et viktig forbedringspunkt i praksis.

Det har vært en høyere andel innsigelser til kommuneplaner enn til reguleringsplaner, se figur 2. Overordnede planer berører flere nasjonale temaer enn reguleringsplaner. Antallet utlagte kommunedelplaner økte fra 219 til 266 fra 2016 til 2022, Antallet reguleringsplaner er langt større og viste en kraftig nedgang fra 3895 til 1291.



Figur 2: Andel utlagte kommune(del)planer og reguleringsplaner som ble møtt med innsigelse i 2016-2022. Prosent. Kilde: SSB, Statistikkbanken. Tabell 10841.

Visse variasjoner mellom årene kan skyldes ulikt omfang på planer. Særlig vil omfanget av kommune(del)planer variere. Kommunene har trolig færre overordnede planer ferdige det første året etter et valg.

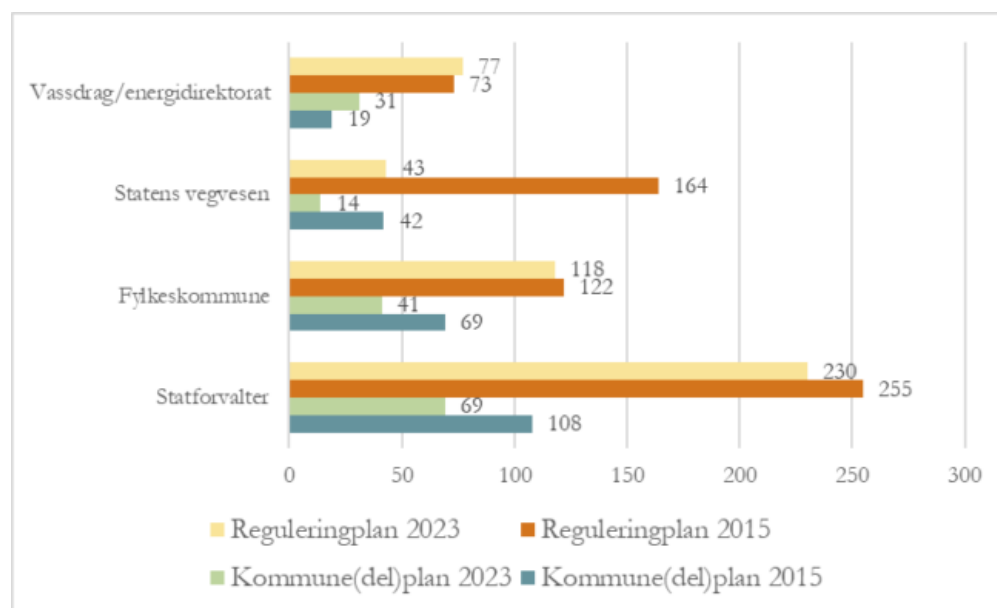
Et prøveprosjekt med regional samordning av statlige innsigelser i regi av statsforvalteren, for å redusere antallet og sørge for å løse dem raskere har gitt gode resultater. Man har funnet løsninger *på tvers av myndigheter*, enten dette handler om at man unngår å fremme innsigelser som motsier hverandre, eller å bidra til gode planløsninger og opplyse saken bedre. Ordningen er derfor innført for alle fylker fra 2019 (KMD 2017).

Nyseth og Buanes (2017) drøfter hvor mye av nedgangen i innsigelser i forsøksperioden som skyldes ordningen, og hvor mye som skyldes innstramminger i styringen av innsigelser i lovverket og de sterke politiske signalene om færre innsigelser som Solberg-regjeringen innførte. De kommer til at det ikke er mulig å skille effektene av disse fra hverandre.

Kommunal koordinering vil også kunne gi gevinster, fordi de har mange sektorer som berøres

av planleggingen (Lund-Iversen 2013). Utvidet saksbehandlingskapasitet på regionalt nivå vil bedre muligheten til å være involvert i plansakene tidligere. En konkretisering fra KDD om dette kravet i loven ville trolig gi færre innsigelser (ibid).

Statsforvalterne og fylkeskommunene leverer flest innsigelser, se figur 3. De har omfattende arbeidsområder og overlapper mye i sin involvering i planleggingen. Men også Statens vegvesen ga relativt mange innsigelser i 2015 og har redusert dette vesentlig i 2023. Vassdrags- og energidirektoratet gir derimot noe flere innsigelser i 2023 enn i 2015 (SSB, Tabell 130008).

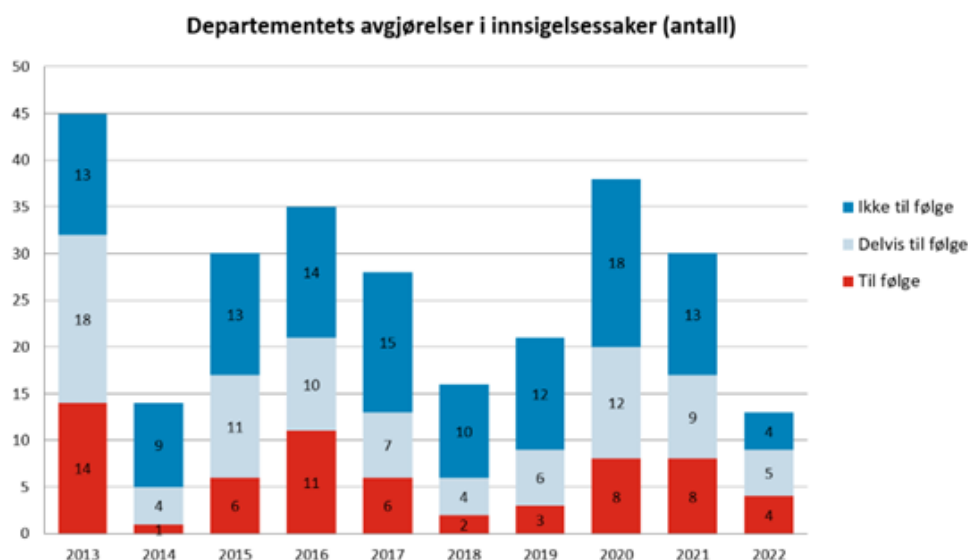


Figur 3:

Innsigelsesmyndigheter med flest innsigelser i 2015 og 2023. Antall innsigelser til Kommune(del)plan hhv reguleringsplan. Kilde SSB tabell 13008.

Gir innsigelser resultater?

En annen endring i seinere år er at stadig færre innsigelsessaker blir tatt til følge (KMD 2018). Fra 2005 er antallet gått fra en fjerdedel til 5% i 2022. Figur 4 viser utviklingen fra 2013 - 2022.



Figur 4: Utfall av

Hanssen (2023) finner at store kommuner har større bevissthet om viktigheten av medvirkning og mer systematiske ordninger for dette – både generelt og for barn og unge. Når det gjelder barn og unge er et hovedinntrykk at statsforvalterne i sine innsigelser følger opp de konkrete kravene til lekeareal i arealplaner – men ikke den bredere samfunnsplanleggingen eller handlingsdelen/økonomiplanen.

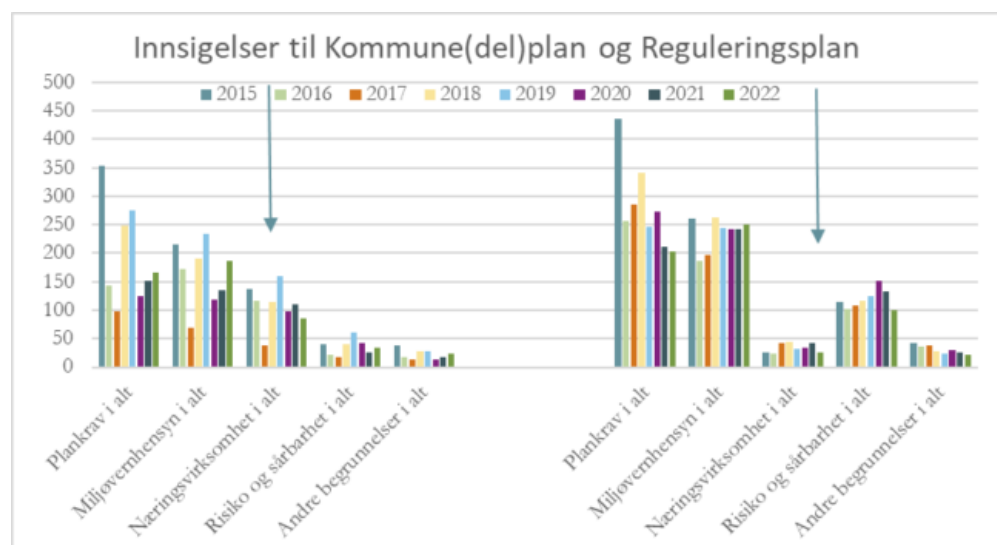
Hanssen (2023) finner også at statsforvalterne i mindre grad følger opp barn og unges rett til medvirkning angitt i Grunnloven, Plan- og bygningsloven og Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge i planlegging, punkt 4.d. Dette kan henge sammen med at 70-80% av alle detaljplaner i dag gjennomføres og styres av private aktører. Aktører som konkurrerer på pris, får trolig mindre rom for medvirkningstiltak. Gitt denne situasjonen er det særlig viktig at retningslinjer for innsigelser ikke snevrer inn grunnlaget slik at det rammer nasjonale hensyn for svake grupper.

Begrunnelser for innsigelser

Figur 5 gir en oversikt over begrunnelser som brukes i innsigelser, for kommune(del)planer og reguleringsplaner i perioden 2015 - 2022. De største gruppene er plankrav og miljøkrav.

Statens vegvesens håndbok V744 peker i sin presentasjon av etatens rolle som sektormyndighet, og i veieierens sjekkliste, på flere konkrete krav som bør følges opp. De gir også eksempler på nødvendigheten av å se ting i sammenheng:

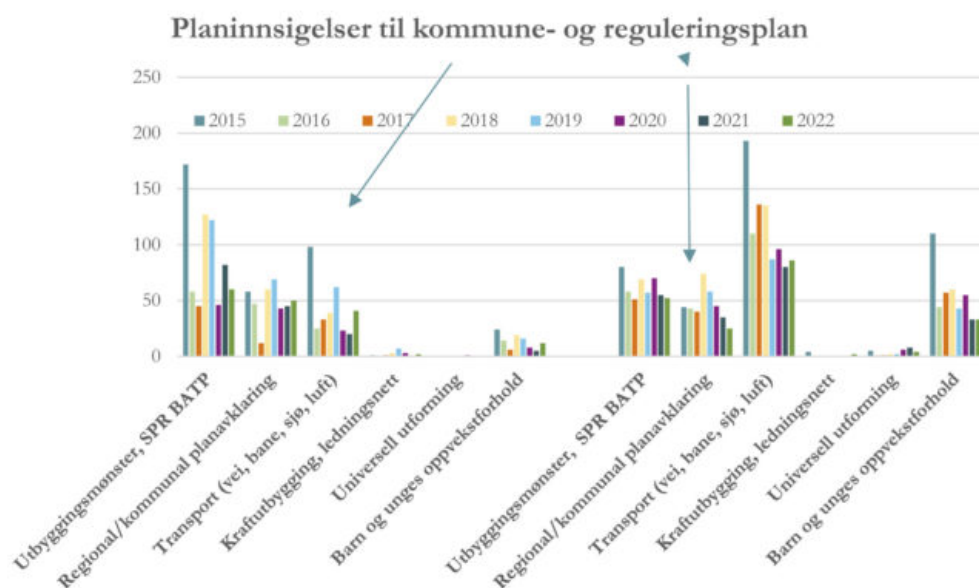
«Målet om å redusere transportbehov og klimautslipp handler ofte om lokalisering. Målet om å tilrettelegge for klima- og miljøvennlig transport handler også om lokalisering, men også om å velge løsninger for kollektivtransport, gående og syklist før bilen!»



Figur 5: Antall ulike typer begrunnelser for innsigelser til kommune(del)planer og reguleringsplaner i perioden 2015 - 2022. Kilde: SSB, Statistikkbanken, tabell 13008.

Figur 6 viser at i gruppen plankrav er de fleste innsigelser til kommuneplaner pga hensynet til samordnet bolig, areal og transportplanlegging (SPR BATP). For reguleringsplaner dominerer

transportrelaterte innsigelser. Når det gjelder detaljplaner så er manglende hensyn knyttet til ivaretagelse av barns oppvekstmiljø grunnlag for en stor gruppe innsigelser.



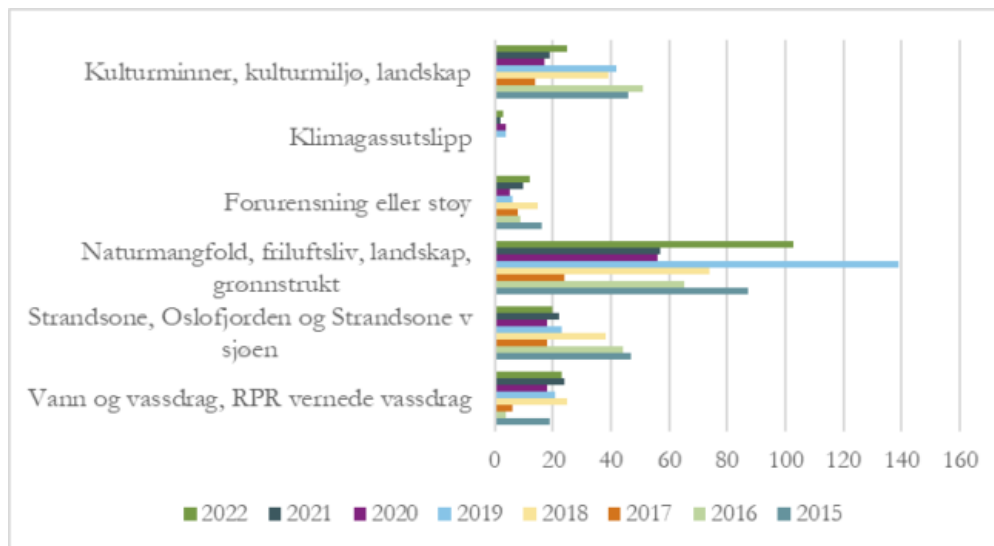
Figur 6: Antall planrelaterte begrunnelser for innsigelser til kommune(del)planer og reguleringsplaner i perioden 2015 - 2022. Kilde: SSB, Statistikkbanken, tabell 13008.

5 Miljø- og klimavirkninger

Innsigelser er tiltenkt rollen som et virkemiddel for å fremme miljøhensyn i bred forstand når ny arealbruk foreslås. Man kan, slik som for de fleste overordnede virkemidler, ikke måle deres direkte effekt på ulike miljøproblemer. Men hvis systemet fungerer som det skal, kan man kanskje anta at det har de ønskede effektene.

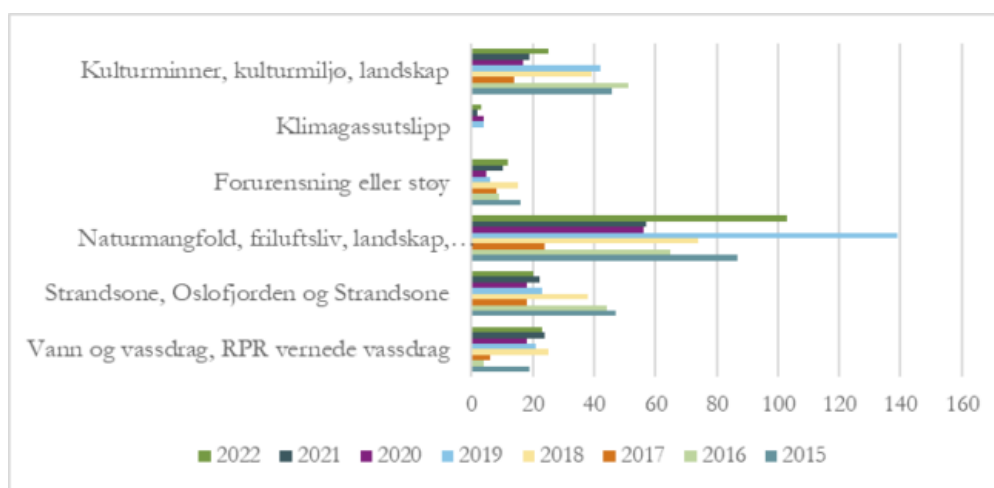
Oversikt over innsigelsespraksis er godt tilgjengelig på nettsidene til Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD tidligere KMD), og ligger der kronologisk. Saksfremstillingen inneholder en presentasjon av det overordnede grunnlaget for vurderingen. Departementet spiller på en måte rollen som domstol i denne sammenhengen, og det er derfor nærliggende å forstå begrunnelser slik at de også har relevans for fremtidige saker – en form for presedens.

Figur 7 og 8 viser antall innsigelser til kommune- hhv reguleringsplaner basert på miljøkrav. Mønstrer er nokså likt for begge plantyper. Innsigelser for å ivareta naturmangfold og grønnstruktur er ett grunnlag som øker og skiller seg dermed fra flere andre begrunnelser.



Figur 7: Antall miljørettede

begrunnelser for innsigelser til Kommun(del)planer 2015 -2022. SSB Statistikkbanken, tabell 13008



Figur 8: Antall miljørettede

begrunnelser for innsigelser til Reguleringsplaner 2015 -2022. SSB Statistikkbanken, tabell 13008.

6 Andre virkninger

Innsigelser er et redskap i arealpolitikken og virkningene strekker seg langt utover miljø og klima. Innsigelser kan rettes mot en rekke typer forhold, og listen over innsigelsesmyndigheter og -tema i Rundskriv T-2/16, revidert 2021 (Klima- og miljødepartementet) gir helt klart et slikt inntrykk. Mange sentrale samfunnsinteresser er representert.

7 Kostnader

Kostnader er ikke beregnet, men det er på det rene at innsigelsesbehandling opptar en vesentlig del av arealforvaltningens arbeid.

8 Formelt ansvar

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) er den øverste forvalteren av reglene og avgjør innsigelsessaker som ikke blir løst mellom partene. Det er en gjensidig opplysningsplikt mellom innsigelsesmyndighetene og kommunen. Statsforvalteren og fylkeskommunen har

ansvar for informasjon til og veiledning av kommunene.

En rekke myndigheter har adgang til å fremme innsigelse. En liste over slike fremgår av Rundskriv T-2/16. Listen er ikke uttømmende, dvs at det i teorien kan finnes myndigheter med denne adgangen som ikke står på listen.

Statsforvalteren er meklingsinstans mellom kommunen og innsigelsesorganet, når disse ikke kommer til enighet uten hjelp. En prinsipiell problemstilling er at statsforvalteren ofte er både part og mekler i samme sak. Dette ser likevel ikke ut til å reise så vesentlig kritikk at ordningen står under press.

9 Utfordringer og muligheter

Det er ingen uenighet om at innsigelsesregler trengs. Konflikter og problemer knytter seg til *praktiseringen* av reglene, ikke til selve reglene. Mange utfordringer er håndtert i regelverket. Det er klargjort at innsigelser skal basere seg på at viktige nasjonale eller regionale interesser ikke er ivaretatt og at kommunen skal være gjort kjent med interesser som kan gi grunnlag for innsigelse «før planen er klar til offentlig ettersyn».

En utfordring er at det kan være vanskelig å vurdere hvor mye som skal til for at det foreligger et lovlig grunnlag for innsigelse. Alle de nasjonale forventningene har ikke like sterke forvaltninger, talspersoner eller myndige aktører. For eksempel finner Hanssen (2019 og 2023) at gjeldende rundskriv om planrelaterte temaer eller om Nasjonale forventninger ikke i tilstrekkelig grad presiserer samfunnets plikt til å ivareta hensynet til barn og unge. Særlig er aktørene usikre på lovverkets krav om medvirkning, men også på hvordan bredere krav til en mer helhetlig planlegging for barn og unge skal ivaretas. Riksrevisjonen (2019) ga uttrykk for en viss bekymring for om viktige nasjonale og svakere interesser vil bli godt nok ivaretatt. De anbefalte KDD å framover følge opp og:

- *«vurdere om behandlingen av innsigelser fremmer hensynet til nasjonale og vesentlige regionale interesser som innsigelsesinstituttet skal sikre*
- *sørge for at fylkesmennenes samordning av innsigelser ivaretar kravene til åpenhet og forutsigbarhet*
- *iverksette tiltak for å veilede fylkeskommunene, kommunene og innsigelsesmyndighetene for å sikre at regionalt planforum fungerer etter intensjonen i pbl*
- *sørge for bedre styringsinformasjon om innsigelser gjennom å gi tydeligere krav til fylkesmennenes rapportering.»*

Klima- og miljødepartementet (KMD) har klargjort kriterier for når det kan fremmes innsigelse og gitt oversikt over nasjonale interesser som kan gi grunnlag for innsigelse. Saker håndteres ved hjelp av dialogmøter mellom kommunen og de ulike innsigelsesmyndigheter. Mens kommunene tidligere måtte gå i dialog med den enkelte statsetat for å løse innsigelser, kan de nå få bistand fra statsforvalteren, som er en viktig brobygger mellom stat og kommune. KDD viser til at retningslinjene om nasjonale og vesentlige regionale interesser og veiledning fra berørte fagdepartementer er oppdatert og revidert og presiserer rammene for kommunenes planlegging. Dette skal redusere behovet for innsigelser. På Transport- og

miljøområdet har SVV en egen Håndbok (V744) med sjekklister som skal gjøre det enklere å håndtere ulike planoppgaver. Det gjelder Samordnet areal- og transportplanlegging, Trafikksikkerhet og framkommelighet og Universell utforming.

10 Referanser

Asplan Viak (2012).

Innsigelsesinstituttets påvirkning på lokalt selvstyre. 1/ 2012-06-20

Hanssen, G.S.

- 2018: Hvordan ivaretas hensynet til barn og unges oppvekstvilkår i planlegging etter plan- og bygningsloven (2008)? NIBR, Oslo Met. NIBR rapport 2018:12.
- 2023: Oppsummering av evalueringer av hvordan hensynet til barn og unges oppvekstvilkår ivaretas i planleggingen. Kommentartutgave 12.10.23. NIBR/OsloMet/NMBU.

Hanssen, G.S. og Aarsæther, N. (red.) (2018).

[Plan- og bygningsloven - Fungerer loven etter intensjonene? Universitetsforlaget.](#)

Klima- og miljødepartementet (KMD) (2021).

Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet - klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis. Rundskriv T-2/16, revidert 17. februar 2021.

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)

- 2021: Barn og unge i plan og byggesak. Hvordan sikre og skape gode oppvekstvilkår for barn og unge gjennom planlegging og byggesaksbehandling.
- 2023: Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023 - 2027.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD)

- 2014: Rundskriv H-2/14, Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-for-innsigelse-i-plansaker-etter-plan-og-bygningsloven/id751295/>
- 2017a: Videreføring av samordningsforsøket som permanent ordning - PLANs anbefalinger og forslag til prosess. Notat fra PLAN-avdelingen til statsråden av 4. oktober 2017
- 2017b: Delegering av myndighet til å samordne statlige innsigelser til kommunale planer etter plan- og bygningsloven. Brev | Dato: 22.12.2017
- 2018: Motsegner avgjort av departementet i 2017.
- 2019: Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019 - 2023.

Lund-Iversen, M., Hofstad, H. og Winsvold, M. (2013).

Innsigelser etter plan- og bygningsloven. NIBR-rapport 2013:10

Norges lover

Nyseth, T. og Buanes, A. (2017).

Når staten skal samordne seg selv: samordning av statlige innsigelser til kommunale planer. Kart og plan, Vol 77, side 54-67.

Regjeringen (2014).

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. Fastsatt ved kgl. res. av 26.09 2014.

Riksrevisjonen (2019).

Riksrevisjonens undersøkelse av behandling av innsigelser i plansaker. Dokument 3:7 (2018 - 2019).

Statens vegvesen (2022).

[Bruk av innsigelse i arealplanleggingen](#). Nasjonale og regionale interesser innenfor Statens vegvesens ansvarsområde. Håndbok V 744.

Stortinget:

- 2012: Diskusjonen i Stortinget om innsigelser 18. desember 2012:
<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2012-2013/121218/4/>
- 2020: Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag om å frata fylkesmannen og Statens vegvesen innsigelsesrett i plan- og arealsaker. Innst. 239S (2020-2021)

Strand, A. (2015).

Miljøinteressene taper.

<https://samferdsel.toi.no/hjem/miljointeressene-taper-article33156-98.html>

Strand, A. 2015

Miljøinteressene taper.

<https://samferdsel.toi.no/hjem/miljointeressene-taper-article33156-98.html>